

Problemen met de gemeentelijke trommelslager leidden ertoe dat de Hervormde Gemeente in 1899 zelf een trommelslager aanstelde. Met de dood van Obe Lemstra was de trommelslager verleden tijd, leek het. De kerk wilde niet opnieuw iemand aanstellen. De Christelijke Muziekvereniging Wilhelmina heeft daarna diverse groepjes jongeren bij elkaar weten te krijgen om bij toerbeurten te trommelen. Wat daarbij overbleef was een trommelgang op de zondagmorgen. Tot mei 2008. Toen besloten de laatste beide trommelslagers van Wilhelmina te stoppen, want bijna niemand zag hen, de kerkgang van de zondagmorgen was aan het afnemen, kortom, waarvoor deden ze het eigenlijk nog, was de gedachte.

Vanaf september 2009 is een nieuwe groep trommelslagers actief. Op initiatief van de Historische Vereniging Die Luyden van 't Hooge Veene werd een werkgroepje ingesteld, waarin ook meegedaan werd door de al genoemde muziekvereniging Wilhelmina en de Hooegeveense Harmonie. Momenteel zijn Die Luyden verantwoordelijk voor de werkgroep. De groep werkt in de praktijk onder de naam Tamboerscompagnie. Er wordt nu alleen getrommeld bij bijzondere diensten, culturele evenementen en kerkelijke feestdagen. Momenten dus dat er veel volk op de been is. En dat valt op. De trommelslager is weer helemaal terug. Kijk, en dat is nu wel bijzonder, dat hij in Hooegeveen nog steeds loopt! Dat is op de zondagen zelfs helemaal uniek in Noord-Nederland. De trommelslager van Hooegeveen verwelkomt, zolang we hem in Hooegeveen samen op de been kunnen houden. In 2015 kwam hij op de officiële Nederlandse lijst van immaterieel erfgoed, van de UNESCO.

Op de foto Obe Lemstra, trommelslager in dienst van de kerk. Een trommel zoals hij die bij zich heeft, is aan de Tamboerscompagnie geschonken door de Stichting Jonkheer Rudolph van Echten-Fonds.

Tamboer-omroepers voor 1691: onbekend.

Tamboer-omroepers vanaf 1691:

- Jacob Jans (rond 1691)
- Mr. Albert Alberts Tamboer (voor 1704-1716)
- Sijchjen Jans, weduwe van Mr. Albert Alberts Tamboer (1716-1717)
- Hendrik Willems Moerhof (1717-1747)
- Willem Hendriks Moerhof (1747-1766)
- Gerrit Jan van der Weijden (1766-1791)
- Jan Johannes Paddinge (1792-1852)
- Johannes Jans Paddinge (1852-1874)
- Anthon Paddinge (1874-1900)

Tamboers c.q. trommelslagers van de kerk, alleen op zondag actief:

- Jacob Leijssenaar (1899-1905)
- Maria Hartman, weduwe Jacob Leijssenaar (1905)
- Harm Mulder invaller
- Hendrik Mulder invaller
- Hendrik Leijssenaar (1905-1933)
- Gerrit Strijker (1933-1946 en 1946-1951)
- Hendrik Winkel invaller
- Dirk Moeke invaller
- Obe Lemstra (1952-1959 en 1960-1973)

DE TROMMELSLAGER

DE DORPSOMROEPER VAN HOOGEVEEN

©Albert Metselaar, 2010 albertmetselaar@home.nl

De tamboer van het Hooegeveen was vroeger totaal niet uniek. Alle steden met schutterijen hadden in de 17^e eeuw een tamboer om de manschappen bij elkaar te roepen. Die tamboer kon ook werkzaam zijn als omroeper. Ergens in Nederland las men bij de trommelmaker: *“Tot nut van Kerk en Stad en Staat, Is 't dat men op den trommel slaat”*. Deze trommelmaker legde dus voor zijn product direct al het verband met de kerk. Trommelen als omroeper voor de kerk was heel gewoon. Er zijn in de loop der jaren tal van verhalen bedacht om de verklaren waarom Hooegeveen een trommelslager had. Die verhalen laten we hier links liggen. Ze zijn allemaal ontkracht door recent onderzoek. Deze tekst is daarvan een samenvatting. Een wandeling door de tijd.

In de 17^e eeuw hadden alle Drentse kerspels hun eigen tamboer. Dit naar aanleiding van een besluit van 26 juni 1647 dat inhield dat overal tamboers moesten kunnen worden ingezet bij de wolvenjacht. De wolvenjacht werd georganiseerd door de weerbare mannen, de plattelandsversie van de schutterijen. De Hooegeveense trommelslager werd al snel actief op de zondagmorgen, om het volk ter kerke te roepen. Die kerk had wel een toren, maar geen klok, uit geldgebrek. Die kerk had tevens een probleem met de predikant. Dat was een combinatie van factoren. Er was nog geen geld voor een eigen predikant, de predikant van Echten kwam om de week naar Hooegeveen, en die had een probleem met zijn gezondheid, waardoor hij soms af liet weten. Wanneer was ds. Francius dan op het Hooegeveen? De oplossing lag voor de hand. Als ds. Francius er was stuurde de kerkenraad de tamboer van de weerbare mannen het dorp rond. Er was een kerkenraad vanaf 1660. De kerkbouw begon in 1652. Daarvoor kwam de gemeenschap bij elkaar in woningen, schuren of in de open lucht. Al die tijd

kwam ds. Francius om de week naar Hoogeveen. Helaas is niet duidelijk wanneer de tamboer voor het eerst rondging voor de kerk. Op basis van het besluit van 1647 weten we dat hij toen actief werd voor de weerbare mannen. Zijn werk op zondag zal niet lang daarna zijn begonnen.

Toen er op het Hoogeveen eenmaal geregelde diensten waren, was de trommel al zo vertrouwd dat men dit signaal is blijven gebruiken, omdat er nog steeds geen klok in de toren hing. Hoogeveen was trouwens niet klokloos. Op 11 januari 1670 kwamen de heer van Echten en de kerkenraad van Hoogeveen overeen om een huis te laten bouwen waarin de schoolmeester les kon geven. De heer zou jaarlijks 25 gulden als traktement ter beschikking stellen. Hij werd ook geacht de klok te luiden. Dat werd diezelfde 11^e januari 1670 met hem afgesproken, namelijk “zo daar klokken komen diezelve te luiden”. De klok kwam er, op de school nog wel. Een kleine klok, met onvoldoende signaal om het hele dorp van zijn klanken te bedienen. Vandaar dat er werk bleef voor de tamboer. Ook toen er in 1806 een klokkentorentje kwam op de inmiddels totaal verbouwde kerk bleef de tamboer zijn zondagse werk doen.

De tamboer was actief op de zondag en als dorpsomroeper. De tamboer trommelde op nieuwjaarsmorgen om de mensen Nieuwjaar te wensen, gaf aan als er verse vis of verse groente op de markt was, deed dienst bij boeldagen, stemmingen en verkiezingen, als er iets verloren was en zo nodig midden in de nacht als er ergens brand was. De tamboer stond tot 1899 alleen in dienst van de burgerlijke gemeente, niet van de kerk. Rond 1900 waren er zelfs drie: Eén van de kerk (net aangesteld), één van de burgerlijke gemeente (alleen nog actief als dorpsomroeper) en één van de schutterij. De klassieke tamboer trommelde op zijn weg door Hoogeveen een eenvoudig ritme. Deze ritmes waren aanleiding tot eenvoudige versjes, zoals alle trompet- en trommelsignalen van de 17e tot de 20e eeuw versjes opleverden. Deze versjes waren op hun beurt weer methoden om te onthouden wat getrommeld moest worden. De oudst bekende deun was de ‘Kickerslootmars’. Deze was al voor 1874 in gebruik en ging op het volgende versje:

*“Mijn vader die moddert de kikersloot op.
Mijn vader die maakt hem goed schoon.
Mijn vader die moddert de kikersloot op.
Hij doet 't voor een karig loon.”*

De kledij van de trommelslager was nooit gestandaardiseerd, noch geüniformeerd, maar voldeed echter aan de andere kant wel steeds aan één en dezelfde norm. De trommelslager was namelijk altijd gekleed in gedekte zondagse kledij, passend binnen het eigen tijdperk. Zijn trom was eveneens nooit helemaal identiek, behalve de hoofdvorm. Er was namelijk altijd sprake van een dieptrom zonder extra muzikale mogelijkheden, in de vorm van bellen etc. Deze dieptrom had oorspronkelijk een houten ketel. Sinds de 18^e eeuw is die van koper of messing. De huidige tamboer-dorpsomroeper werkt ook weer met een trommel met een houten ketel, maar die is dan ook lid van een levende geschiedenisgroep die 17^e eeuws Hoogeveen weer tot leven wekt. Er is ook weer een messing trommel. De tamboer die nu in brons op een voetstuk bij de oude Hervormde kerk staat heeft een kleine trommel. Dit is een vergissing. Zo ging de trommelslager niet rond.

Mooi beeldje, maar dus geen monumentje voor de kerkelijke tamboer. De vergissing zal ontstaan zijn doordat trommelslager Gerrit Strijker in de 30'er jaren eenmalig op de foto ging met een kleine trommel. Waarom dat was is niet bekend. Mogelijk kon hij toen de foto gemaakt moest worden niet bij de ‘echte’ trommel komen, die achter de gesloten deur van de kerk werd bewaard.

De trommelslager, tamboer, beide namen worden gebruikt, was actief voor zowel burgerlijke als kerkelijke gemeenten en werkte voor meerdere kerken tegelijk en door elkaar heen. In de 19^e en het begin van de 20^e eeuw vermeerde het aantal kerken (erbij: Gereformeerde Kerk, Christelijk Gereformeerde Kerk, Remonstranten) maar mensen van alle genootschappen volgden trouw de gewoonte om na de ronde van de trommelslager naar hun Godshuizen te gaan. Hier was niet sprake van een aaneengesloten of georganiseerde tocht of een gezamenlijk wandelend gezelschap, doch enkel van individuen die op dezelfde tijd dezelfde kant opliepen omdat hun kerkgenootschappen bij elkaar stonden en gelijk een dienst hielden. Vanwege de kerkelijke geschillen was men juist niet genegen om veel onderling contact te hebben op de zondag.

In de 19^e eeuw was het zo dat de trommelslager eerst de mensen ter kerke riep en daarna de wereldse zaken verkondigde. Na afloop van de morgendienst stond de trommelslager te roffelen voor het Armwerkhuis. Als het volk verzameld was werden alle afkondigingen gedaan die geen kerkelijk karakter hadden. Na de middagdienst trommelde hij bij het kerkgebouw van de Gereformeerden (Hoofdstraatkerk), waar dan de niet-kerkelijke afkondigingen werden gedaan. Deze afkondigingen (“kerkespraken”) werden later vervangen door advertenties in de krant.

We hebben hier dus kerkelijk en niet-kerkelijk trommelen in één zondagse gang. We hebben tevens drie momenten gevonden waarop de trommelslager de gelegenheid had om van het eenvoudige ritme af te stappen. In rust op de hoek van de Hervormde kerk, voorafgaand aan de dienst, en na de beide diensten - voorafgaand aan de kerkespraken – was er de gelegenheid om een staaltje van zijn kunnen te laten zien. Als hij al goed kon trommelen.

Het trommelen van de trommelslager is niet vergelijkbaar met het trommelen zoals momenteel geleerd of beoefend wordt bij de diverse muziekverenigingen. Van sommige trommelslagers is bekend dat ze nog nooit getrommeld hadden voordat ze werden aangesteld. Het leerde al snel, zolang het eenvoudig bleef.

De routes van de trommelslager wisselden nog wel eens, maar dan ging het eigenlijk alleen om de vraag hoever men afweek van wat we nu kennen als de Hoofdstraat. De trommelslager is nooit ingezet in de buitenwijken en de buitendorpen en heeft daarmee ook altijd iets exclusiefs gehad voor de kern van Hoogeveen. In de gebieden die toentertijd nog onder Zuidwolde vielen, en nu de ondergrond vormen van de buitenwijken van de plaats Hoogeveen, was ooit de boerhoornblazer actief. Nu een trommelslager laten trommelen in bijvoorbeeld De Weide is dus feitelijk culturele kolonisatie en heeft niets te maken met het oude gebruik.